

AFNIOZNIWIA.

طرح بحث

آداب تشکیل خانواده

ضرورت و فواید تشکیل خانواده

عنوان محور: آداب معاشرت، اختصاصی

خانواده اجاره‌ای!

مرتب‌ی محترم در ابتدا کلیپ مربوط به گزارش خانواده اجاره‌ای در ژاپن را برای دانش آموزان نمایش می‌دهد. پس از نمایش کلیپ با توجه به مطالعه اطلاعاتی که در منابع معرفی شده در پاورقی وجود دارد^۲، در مورد موضوع خانواده اجاره‌ای را برای دانش آموزان توضیحات تکمیلی را ارائه می‌نماید. پس از ارائه توضیحات، از دانش آموزان می‌پرسد: به نظر شما علت اصلی وقوع چنین پدیده‌ای چیست؟ پس از شنیدن پاسخ‌های دانش آموزان، مرتب‌ی محترم با استفاده از نظرات دانش آموزان می‌تواند بحث را این‌گونه آغاز کند:

محتوای بحث

۱. چیستی و چرایی خانواده و ازدواج

خانواده در لغت به معنای خاندان، دودمان و تبار^۳ آمده؛ اما در اصطلاح، تعاریف متنوعی برای آن ذکر شده و هرکدام به جنبه‌ای از خانواده اشاره نموده است. با توجه به مطالب موجود در منابع اسلامی می‌توان گفت: خانواده کوچک‌ترین، ساده‌ترین و عمومی‌ترین واحد اجتماعی است که بر اساس ازدواج رسمی بین یک مرد و حداقل یک زن تشکیل می‌شود و با تولد فرزندان توسعه می‌یابد^۴. از این رو، عناصر اصلی و اولیه تشکیل خانواده، یک زن و یک مرد است که مطابق آداب و رسوم دینی و اجتماعی، با یکدیگر پیوند زناشویی بسته‌اند که بعدها با تولد فرزند یا فرزندان، کامل‌تر خواهد شد^۵.

خداوند در آیه ۲۱ سوره روم درباره ازدواج می‌فرماید: «یکی از نشانه‌های خدا این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید تا به واسطه آن‌ها آرامش بیابید و میان شما بذرافت و محبت افشانند تا مایه بقای زندگی باشد. نشانه‌های خدایی در این امر بر اندیشمندان آشکار است».

طبق این آیه شریفه، ازدواج یکی از نشانه‌های خدا است؛ چراکه همسران در کنار یکدیگر، نواقص و نیازهای گوناگون خود را برطرف کرده و یک مجموعه آرام، کامل و تمام‌شده را به وجود می‌آورند. ضمن اینکه در این مجموعه کوچک، محبت و مهربانی به یکدیگر و مخصوصاً به فرزندان را جزو برنامه‌های خود دانسته و تمام تلاش خود را در راه حفظ و حراست، تغذیه، لباس، منزل و تربیت او به کار می‌گیرند^۶.

۱. محمد علی شریعت پناهی

۲. <https://b2n.ir/47924> و <https://b2n.ir/52227> و <https://b2n.ir/45958>

۳. فرهنگ دهخدا، ذیل حرف خ - خانواده

۴. خانواده از منظر دین و روان‌شناسی، علی احمد پناهی، مجله معرفت، شماره ۱۳۵، اسفند ۱۳۸۷

۵. خانواده در قرآن، بهشتی، ج ۳، ص ۴

۶. رک: تفسیر المیزان، ج ۱۶، ص ۲۵۰

۲. آثار و فواید تشکیل خانواده

• شکوفایی استعدادها

تشکیل خانواده به دلیل ایجاد حس وظیفه‌شناسی و مسئولیت‌پذیری در زن و مرد، موجب شکوفایی استعدادها شده و آن‌ها را به‌سوی تلاش، سازندگی و نقش‌پذیری وادار می‌سازد. شهید مطهری درباره نقش ارزنده خانواده می‌نویسد: «یک پختگی و پویایی وجود دارد که جز در پرتو ازدواج و تشکیل خانواده پیدا نمی‌شود، در مدرسه پیدا نمی‌شود، در جهاد با نفس پیدا نمی‌شود، در نماز شب پیدا نمی‌شود. این کمالات را فقط در تشکیل خانواده می‌توان به دست آورد»^۱.

• حفظ از انحراف

ازدواج و تشکیل خانواده، در کاهش زمینه جرم و افزایش امنیت اجتماعی تأثیر بسزایی دارد. نتایج یک تحقیق میدانی بر روی پانصد نفر از جوانان انگلستان، حاکی از آن است که افراد گوناگون پس از تشکیل خانواده، کمتر به انجام کارهای مجرمانه روی می‌آورند.^۲

این موضوع در برخی آیات قرآن نیز ذکر شده است. به‌عنوان مثال، خداوند در آیه ۱۸۷ سوره بقره می‌فرماید: «آن‌ها لباس شما هستند و شما لباس آن‌ها»، و چون لباس از یکسو، انسان را از سرما و گرما و خطر برخورد اشیاء حفظ می‌کند و از سوی دیگر، عیوب او را می‌پوشاند و باعث زینت انسان است؛ همسران نیز یکدیگر را از انحراف‌ها حفظ می‌کنند، عیوب هم را می‌پوشانند، وسیله راحت و آرامش یکدیگرند و زینت دیگری محسوب می‌شوند.^۳

• تداوم نسل

خانواده سالم علاوه بر اینکه زمینه پیشرفت و شکوفایی، دوری از انحراف، شادی، نشاط و امنیت را فراهم می‌سازد، زمینه‌ساز تداوم نسل پاک و مطهر نیز خواهد شد. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در این باره می‌فرماید: «فرزند بخواهید و از (خدا) ملتمسانه طلب کنید که فرزند مایه‌روشنی چشم و خشنودی دل است»^۴.

• ایجاد زمینه مناسب تربیت فرزند

خانواده، مکان مناسبی برای تربیت بهتر فرزندان در ابعاد عاطفی، اخلاقی، اجتماعی و حتی جسمانی است. چراکه در آن فرزندان به‌خوبی رشد کرده و به‌بالندگی می‌رسند. تحقیقات نشان می‌دهد بروز بیماری‌های روانی، خودکشی، اعتیاد و غیره در میان فرزندان طلاق و خانواده‌های ازهم‌گسسته و نامتعادل، بیشتر است.^۵

۳. معیارهای همسرگزینی

هراندازه دختر و پسر از نظر ویژگی‌های گوناگون نزدیک‌تر باشند، ترکیب آن دو در زندگی زناشویی استوارتر خواهد بود. یکی از اصول و معیارهای همسرگزینی در منابع اسلامی، همانندی و شباهت دختر و پسر در ابعاد گوناگون

۱. تعلیم و تربیت در اسلام، مرتضی مطهری، ص ۳۸۹

۲. «تغییرات اجتماعی ازدواج»، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)، محبوبی منش، حسین، ص ۱۸۳

۳. تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۷۳۳

۴. المحیة البيضاء فی تهذیب الاحیاء، فیض کاشانی، ج ۳، ص ۵۳.

۵. خانواده در نگرش اسلام و روان‌شناسی، محمدرضا سالاری فر، ص ۶۰.

فردی و اجتماعی است که در این بخش، به برخی از آن‌ها اشاره خواهد شد.

• ایمان و دین‌داری

بدون تردید یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد ازدواج موفق زندگی آرام، شباهت در باورهای دینی و میزان پایبندی عملی دختر و پسر به آن‌ها است. قرآن کریم، به صراحت این مطلب را بیان کرده و می‌فرماید: «با زنان مشرک ازدواج نکنید تا اینکه ایمان بیاورند و کنیز باایمان از زن مشرک بهتر است، اگرچه آن زن مشرک (از لحاظ زیبایی) مایه شگفتی شما باشد و به مردان مشرک زن ندهید تا اینکه ایمان بیاورند و بنده باایمان از مرد مشرک بهتر است، اگرچه آن مرد مشرک مایه شگفتی شما باشد»^۱.

• شرافت و پاکی خانواده

در یک نگاه دقیق، ازدواج پیوند دو خانواده با پیوند یک دختر و پسر است و چون خانواده اولین ریشه فرد و نخستین مکان یادگیری رفتار و افکار انسان در زندگی است، لذا انتخاب همسر از خانواده‌ای پاک، سالم و اصیل اهمیت فراوانی دارد. تا جایی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره فرمودند: «با خانواده خوب و شایسته وصلت کنید؛ زیرا خون اثر دارد»^۲.

• اخلاق نیک

مردی درباره ازدواج دخترش با امام رضا علیه السلام مشورت کرد و گفت: یکی از بستگان، از دخترم خواستگاری کرده ولی اخلاق بدی دارد. حضرت فرمود: اگر بدخلق است، دخترت را به ازدواج او در نیاور^۳. ذکر این نکته ضروری است که جمع‌آوری اطلاعات لازم، با تحقیق، پرس‌وجو و مشورت گیری از والدین، بزرگ‌ترها و افراد عاقل پیرامون و از مسیر پرس‌وجو از اعضای خانواده و آشنایان، دوستان، همکاران یا هم‌کلاسی‌ها، همسایه‌ها و حتی خود فرد منظور انجام می‌شود.

پرسش‌های مرتبط

۱. همان‌طور که می‌دانیم امروزه یکی از موانع ازدواج، مشکلات اقتصادی است. اگر این مشکلات، آن قدر زیاد

بود که امکان ازدواج و تشکیل خانواده به هیچ وجه میسر نشد، وظیفه چیست؟

اولاً چنانچه جوانان و خانواده‌های آنان باور کنند که تجملات و هزینه‌های گزاف، نمی‌تواند خوشبختی کسی را تضمین کند و به ساده زیستی روی آورند، خواهند دید که اصل ازدواج هزینه خاصی ندارد و از عهده غالب مردم بر خواهد آمد.

اما اگر بازهم امکان نداشت، خداوند در آیه ۳۳ سوره نور می‌فرماید: «کسانی که امکان ازدواج ندارند، باید پاک‌دامنی پیشه کنند تا زمانی که خداوند از فضل خود آنان را بی‌نیاز گرداند». طبق این آیه شریفه، پاک‌دامنی و عفت، وظیفه افراد تا زمان ایجاد شرایط ازدواج است.

۱. سوره بقره، آیه ۲۲۱: وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَآئِمَّةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ.

۲. ترجمه میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۲۵۸.

۳. وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۸۱.

۲. آیا زیبایی ظاهری می‌تواند در انتخاب همسر مؤثر باشد یا خیر؟

هرچند ظاهر و وضع جسمانی دختر و پسر، یکی از معیارهای انتخاب همسر به شمار می‌رود، ولی می‌بایست امور زیر را در نظر گرفت:

اول اینکه زیبایی و اندام ظاهری، نباید به‌عنوان بزرگ‌ترین معیار و ملاک ازدواج محسوب شود، به‌طوری‌که دیگر معیارها مثل ایمان، شرافت خانوادگی و غیره، مورد غفلت و فراموشی قرار گیرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره خطاب به یاران خود فرمود: «از خضراء الدمن (گیاه روییده در خرابه) بپرهیزید! اصحاب گفتند: ای رسول خدا، خضراء الدمن چیست؟ فرمود: زن زیبارویی که در خانواده‌ای فاسد رشد کرده است»^۱.

دوم اینکه «زیباپسندی» در ازدواج نباید از حد معمول تجاوز کرده و به «مشکل‌پسندی» درآمده؛ در نتیجه انسان را از ازدواج به‌موقع بازدارد، بلکه اگر دختر و پسر از زیبایی نسبی برخوردار بودند و دین و اخلاق همدیگر را قبول داشتند، بهتر است بعد از تحقیقات و شناخت کافی در همه زمینه‌ها از همدیگر، با توکل بر خداوند و کسب راهنمایی والدین و بزرگ‌ترها، با فرد مورد نظر ازدواج کنند و مطمئن باشند که عقل و ایمان و اخلاق نیک و خانواده اصیل و باشرافت، بسیاری از کمبودها را جبران می‌کند.

تمرین‌های فکری و مهارتی

۱. مطالعه و بررسی موانع ازدواج و بحث و گفتگو درباره راه‌های برطرف شدن آن‌ها
۲. مطالعه و خلاصه‌نویسی یک کتاب درباره ازدواج اسلامی

منابع مطالعاتی

۱. حسین بستان (نجفی)، خانواده در اسلام، نوبت چاپ چهارم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷
۲. ابراهیم امینی، آیین همسر داری، اسلامی، تهران، ۱۳۸۷
۳. مرتضی مطهری، نظام حقوق زن در اسلام، صدرا، قم، ۱۳۸۷
۴. محمدجواد حاج علی‌اکبری، مطلع عشق، انقلاب اسلامی، تهران، ۱۳۹۲
۵. ازدواج آسان و شیوه همسر داری، محمدی اشتیاردی، محمد، قم، انتشارات نبوی، ۱۳۷۱
۶. تحکیم خانواده، محمدی ری‌شهری، محمد، مترجم: حمیدرضا شیخی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۷